

training

contextueel werken

studiehandleiding

Voorwoord

Na aanleiding van ons onderzoek, "Zoveel mensen, zoveel wensen. Stichting Woonzorg Lojal op weg naar een eenduidige werkwijze", hebben wij een training contextuele benadering ontwikkeld. Deze training is bedoeld voor alle werknemers van Stichting Woonzorg Lojal. Uit onderzoek is gebleken dat er op de werkvloer behoefte is aan training, voornamelijk praktijk gericht. Wij denken dit doel bereikt te hebben. De studiehandleiding is gericht aan de werknemers van Stichting Woonzorg Lojal. We hebben geprobeerd zoveel mogelijk praktijk gerichte opdrachten te verwerken in deze handleiding. De combinatie van de verplichte literatuur, de training en de studiehandleiding zorgt ervoor dat de contextuele benadering voor de werkers makkelijker te begrijpen is en de theorie aan de praktijk wordt gekoppeld.

Wij wensen jullie een voorspoedige leerzame training toe!

Michelle Rebel en Frouke Milder

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Doelstellingen	4
3. studiebelasting	4
4. Literatuurlijst	4
5. Voorbereiding	4
6. Bijeenkomst 1 – Communicatie	5
7. Bijeenkomst 2 – De vier dimensies	6
8. Bijeenkomst 3 – Loyaliteit	7
9. Bijeenkomst 4 – Meerzijdige partijdigheid en parentificatie	8
10. Bijeenkomst 5 – Destructief recht vs. constructief recht en de roulerende rekening	9
11. Bijeenkomst 6 – de hechtingstheorie	10
12. Bijeenkomst 7- de eigen ontwikkeling	11
Bijlage 1 -Oefening communicatie “ik-boodschappen”	13
Bijlage 2 -Casus familie Bakker-	14
Bijlage 3 -“Cool ouwehoeren over zijnsloyaliteit”-	15
Bijlage 4 -Artikel meerzijdige partijdigheid-	16
Bijlage 5 -Artikel hechting-	18
Bijlage 6 -Extra lesstof hechting-	20
Bijlage 7 -Casus familie Corazia-	21

1. Inleiding

Zoals bekend werkt Stichting Woonzorg Lojal contextueel.

Het contextueel werken is niet zomaar een keuze geweest. Door ervaringen in de loop der jaren is gebleken dat het contextueel werken ook daadwerkelijk zijn vruchten afwerpt. De ervaren werkers rondom Stichting Woonzorg Lojal hebben kennis gemaakt met de contextuele benadering zo'n 20 jaar geleden. Ze zagen het werken en wilde hiermee doorgaan.

Het contextueel werken is de zienswijze, Lojal wil dat de jongeren goed geholpen wordt, zorg op maat. Iedereen is uniek en heeft zijn eigen levenservaringen. Het leren kennen van de jongeren is alleen mogelijk door de contextuele benadering in te zetten. De jongeren kiezen voor bepaald gedrag, kiezen voor een bepaalde levensstijl, de jongeren moeten hun hele leven keuzes maken. Voor een werker van Lojal belangrijk te weten waarom deze keuze wordt gemaakt. De familie wordt betrokken bij het proces, hierin onderscheid het contextueel werken zich van de rest van de hulpverlening. De familiegeschiedenis, wat zijn belangrijke personen en welke belangrijke gebeurtenissen zijn aan de orde in het gezin en dus bij de cliënt.

Voor je ligt de studiehandleiding contextuele benadering. Deze studiehandleiding is bedoeld voor alle werkers binnen Stichting Woonzorg Lojal. De studiehandleiding begeleid je door de training heen. Het bevat informatie over de bijeenkomsten, voorbereiding op de bijeenkomsten en opdrachten die gemaakt worden ter voorbereiding of die in groepsverband gemaakt worden.

2. Doelstellingen van de training

- Het kennis maken en begrijpen van de contextuele begrippen
- Doelgroep kennis vergroten
- Samenwerken met het team/collega's
- Zelfreflectie vergroten
- De geleerde theorie koppelen aan de praktijk
- Het leren toepassen in praktijk

3. Studielast

De studielast bedraagt ongeveer 50 uur.

- 25 uur voor de bijeenkomsten
- 20 uur literatuur studie
- 5 uur voor de voorbereiding van de bijeenkomsten

In de studiehandleiding worden 7 bijeenkomsten beschreven. Het kan voorkomen dat er aan bepaalde onderwerpen meer aandacht wordt besteed en 2 bijeenkomsten duurt. Deze uren zijn ingecalculeerd bij de studielast.

4. Literatuur

Verplichte literatuur bij de training

"Meervoudig gekwetsten" Heyndrickx P., Lannoo campus, ISBN 90 209 5884 4

Aanbevolen literatuur

"Balans in beweging" Eerenbeemt van Den E., De Toorts, ISBN 90 60 20 650 9

Het vakblad voor contextuele hulpverlening

"Relatiegestoorde kinderen" De Lange G., Van Gorcum, ISBN 90 232 3800 1

"Afstandelijke betrokkenheid" Kummeling J., Nelissen H., ISBN 90 244 13 49 4

5. Voorbereiding

Ter voorbereiding wordt er van de deelnemers verwacht de literatuur te hebben gelezen en eventuele opdrachten af te hebben.

Tevens wordt er van de deelnemers verwacht dat er elke week een casus inbreng zal zijn van één van de deelnemers, dit wordt onderling afgesproken. De casus moet betrekking hebben op het onderwerp dat de desbetreffende bijeenkomst wordt besproken.

6. Bijeenkomst 1 – Communicatie

Voorbereiding

Ter voorbereiding schrijf je voor jezelf op waarom jij denkt dat communicatie belangrijk is.

Opdracht 1

Oefening "ik-boodschappen" (bijlage 1)

Opdracht 2

Discussie met handicap.

Casus

Ieder week brengt iemand anders een casus mee vanuit het werkveld. Deze week is er in de casus sprake van communicatie ruis. Dit houdt in dat de "ruis" in de communicatie tussen de begeleider en de cliënt ervoor zorgt dat de begeleiding niet loopt zoals het zou moeten.

7. Bijeenkomst 2 – De vier dimensies

Vorbereiding

Ter voor bereiding lees je paragaaf 1.2.2.1 en 2.1.2 van het boek "meervoudig gekwetsten".
en

Lees je de casus van Cindy van blz. 67 t/m 82 uit het boek "meervoudig gekwetsten".

Opdracht 1

Lees de casus van de familie Bakker in bijlage 2.

Analyseer deze casus met behulp van de vier dimensies. Probeer hierin goed aan te geven welke onderwerpen bij welke dimensie horen.

Besprek later je bevindingen in de groep.

Casus

Ieder week brengt iemand anders een casus mee vanuit het werkveld. Deze week brengt iemand een casus mee waarin een gezinssysteem aan verbonden is. Denk aan bepaald gedrag wat een cliënt vertoont, waarbij je vermoedens heb dat er iets in het gezin speelt.

8. Bijeenkomst 3- Loyaliteit

Voorbereiding

Ter voorbereiding op de bijeenkomst lees je blz. 24 t/m 28 uit het boek "Meervoudig gekwetsten".

Opdracht 1

Lees het artikel: "Cool ouwehoeren over zijnsloyaliteit" in bijlage 3.

In het artikel wordt gesproken over zijnsloyaliteit.

- a. geef een voorbeeld van zijnsloyaliteit, zoals je die bent tegengekomen in een cliëntsituatie
- b. heb je wel eens te maken gehad met een cliënt die horizontale loyaliteit liet zien? Leg de situatie uit.
- c. hoe heb je als werker gehandeld in beide situaties?

Opdracht 2

Lees de casus van het gezin van 'Cindy' op blz. 67 van Meervoudig gekwetsten en het vervolg op blz. 68 en 69.

Noteer welke loyaliteiten hier spelen en benoem deze als zijnde verticaal of horizontaal.

Waar zouden conflicten kunnen ontstaan? Hoe zou je in dit gezin als begeleider handelen ten aanzien van de loyaliteiten die spelen?

Casus

Ieder week brengt iemand anders een casus mee vanuit het werkveld. Deze week is er in de casus sprake van conflicterende loyaliteiten.

9. Bijeenkomst 4- Meerzijdige partijdigheid en parentificatie

Voorbereiding

Ter voorbereiding op de bijeenkomst lees je blz. 105 t/m 116 uit het boek "Meervoudig gekwetsten".

Oefening 1

Lees nogmaals de casus van 'Cindy' op pagina 67,68 en 69 van Meervoudig gekwetsten

- a. welke vorm(en) van parentificatie herken je in deze casus?
- b. welke gedragingen passen bij deze vorm van parentificatie? Welke gedragingen vind je terug in de casus?
- c. bespreek in tweetallen hoe je als contextueel werker zou handelen in dit gezin.

Oefening 2

Lees het artikel in bijlage 4 over meerzijdige partijdigheid.

- a. welke vragen zou je in het gezin van de casus kunnen stellen om je meerzijdige partijdigheid te tonen?
- b. ga in groepjes van drie uiteen om te oefenen in het stellen van vragen die je meerzijdig partijdig zijn laten zien. Er is een cliënt, een contextueel werker en een observator. De casus bij oefening 1 kan als basis dienen voor het rollenspel. Na afloop bespreken jullie ieders bevindingen.

Casus

Ieder week brengt iemand anders een casus mee vanuit het werkveld. In de casus van deze week is het onderwerp meerzijdige partijdigheid of parentificatie.

10. Bijeenkomst 5 – Destructief recht vs constructief recht en de roulerende rekening

Voorbereiding

Ter voorbereiding lees je paragraaf 1.2.2.4 en 1.2.2.5. van het boek "meervoudig gekwetsten".
Lees het vervolg van de casus van Cindy op de blz. 70 t/m 76.

De onderstaande oefeningen zijn voor groepjes van ong. 3 personen.

Oefening 1

Deze oefening doe je met zijn drieën, een werker, een cliënt en iemand die observeert.

Opdracht voor de cliënt:

Vertel iets over onrecht wat jou is overkomen en waar de lijn naar destructief recht ging. (wat niet gezien is en waar je het wel verdiende)

Opdracht voor de werker:

Stel contextuele vragen zoals:

- Wat was je intentie, wat wilde je graag?
- Wat wilde je anderen daar mee geven?
- Heeft iemand gezien dat dit niet goed voor je was?
- Heb je een idee hoe anderen tegen deze relatie aankijken?
- Hoe is het toch gelukt?
- Etc..

Opdracht voor de gene die observeert:

Hoe verloopt het gesprek? Gaat de lijn naar constructief recht?

Oefening 2

Vertel iets over onrecht wat wel is gezien en erkend waardoor je er constructief door werd.

Wissel je ervaring met constructief gedrag uit in hetzelfde groepje van drie.

Oefening 3

Kun je voorbeelden geven uit de praktijk van de roulerende rekening? Bespreek deze in je groepje.

Casus

Ieder week brengt iemand anders een casus mee vanuit het werkveld. In de casus van deze week is er sprake van een roulerende rekening.

11. Bijeenkomst 6 – de hechtingstheorie

Voorbereiding

Ter voorbereiding lees je blz. 54 t/m 63 uit het boek "Meervoudig gekwetsten".

Oefening 1

Lees het artikel over hechting in bijlage 5 en beantwoord de volgende vragen:

- a. Wat is gezonde hechting?
- b. Noem voorbeelden van gedrag dat een veilig gehecht kind vertoont
- c. Wat kunnen ouders doen om een kind een gevoel van veiligheid en geborgenheid te geven?

Oefening 2

Vier voorbeelden van factoren die van invloed zijn op de hechting van kinderen zijn *het kind, de zwangerschap, de ouders en de omgeving*.

Geef van elke factor twee voorbeelden van beïnvloeding van het hechtingsproces

Oefening 3

Lees in bijlage 6 de gedragskenmerken die passend kunnen zijn bij een hechtingsstoornis
Lees vervolgens de casus Corazia in bijlage 7 en beantwoord de volgende vragen:

- a. Acht je het mogelijk dat er hechtingsproblemen zijn ontstaan in de jeugd van zoon Sadi? Motiveer je antwoord.
- b. Welke kenmerken herken je bij die kunnen wijzen op een hechtingsstoornis?

Casus

Ieder week brengt iemand anders een casus mee vanuit het werkveld. Deze week is er in de casus sprake van hechting of het omgaan met een hechtingsstoornis.

12. Bijeenkomst 7 – De eigen ontwikkeling

Voorbereiding

Ter voorbereiding lees je pagina 134 t/m 142 uit Meervoudig gekwetsten

Oefening 1

De eigen verbindingen

Teken een ecogram van jezelf en de relaties die een rol spelen in je leven. Geef hierbij ook de intensiteit van deze relaties weer. Beantwoord van drie van de weergegeven relaties de volgende vragen en bespreek deze in tweetallen:

- a. Het contact met ... brengt mij...
- b. De grootste drempel die ik in het contact met ... moet nemen is...
- c. De grootste pijn die ik in het contact met ... heb ervaren is ...
- d. Wat ik geef in de relatie met is ...
- e. Wat de relatie met ... mij oplevert is ...

Oefening 2

Parentificatie

Er worden in de contextuele theorie vier vormen van parentificatie onderscheiden, te weten: het kind dat altijd kind moet blijven, het zwarte schaap, het perfecte kind en het zorgende kind.

We gaan er even van uit dat iedereen in zijn leven in meer of mindere mate op een bepaald moment geparentificeerd is geraakt.

Beantwoord de volgende vragen:

- a. Op welke manier heb jij in je leven te maken gekregen met parentificatie?
- b. Welke van de vier vormen van parentificatie is op dat moment van toepassing geweest?

Oefening 3

De eigen professionele ontwikkeling

- a. Wie ben ik, wat kan ik en wat doe ik in mijn dagelijks leven?
- b. Wat verwacht de wereld van mij?
- c. Wat verwacht ik van mijn leven?
- d. Wat verwacht ik van de wereld om mij heen
- e. Wat zijn de laatste drie activiteiten die ik in het kader van mijn ontwikkeling heb ondernomen?
- f. Wat is de volgende activiteit die ik in het kader van mijn ontwikkeling ga ondernemen?
- g. Hoe vaak en wanneer sta ik stil bij mijn persoonlijke ontwikkeling om de voortgang en resultaten te evalueren?
- h. Op welke manier evalueer ik de voortgang en resultaten van mijn persoonlijke ontwikkeling?

Oefening 4

Schaallopen

De groep verdeelt zich in twee even grote groepen en zoeken een plek in de ruimte. Op de grond staan de cijfers 1 tot en met 10. Eén van de groepsleden neemt de rol van gespreksleider

- a. Bedenk in hoeverre je jezelf een bekwaam contextueel werker vindt en geef hier een cijfer aan tussen de 1 en 10. Om dit te bepalen kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de beheersing van theorie, de eigen professionele houding en mate van ervaring. Ga op het getal van je keuze staan.
- b. Leg aan je groep uit wat maakt dat je jezelf met dit cijfer beoordeelt. Wat maakt dat je hier nu staat?
- c. Bepaal wat er moet gebeuren om naar een hoger cijfer te komen. Welke groei zit er nog in jou?

Casus

Ieder week brengt iemand anders een casus mee vanuit het werkveld. Deze week moet de casus gaan over degene zelf, als professional in een cliënt situatie. In hoeverre kun jij omgaan met de situatie en de contextuele benadering toepassen?

Bijlage 1

Oefening communicatie "ik-boodschappen"

Situatie 1:

Vader wil de krant lezen. Kind klimt steeds op schoot. Vader is geïrriteerd.

JIJ-BOODSCHAP:

"je moet iemand nooit lastig vallen als hij leest"

IK-BOODSCHAP

.....

.....

Situatie 2:

Moeder is aan het stofzuigen. Kind trekt steeds de stekker uit het stopcontact. Moeder heeft haast.

JIJ-BOODSCHAP:

"Jij bent stout"

IK-BOODSCHAP

.....

.....

Situatie 3:

Kind komt aan tafel met een erg vies gezicht en handen

JIJ-BOODSCHAP:

"je bent geen verstandige grote jongen. Je lijkt wel een baby.

IK-BOODSCHAP

.....

.....

Situatie 4:

Kind wil niet naar bed gaan. Moeder en vader willen een probleem bespreken. Kind blijft rondhangen, zodat ze niet kunnen praten

JIJ-BOODSCHAP:

"je weet best dat je allang in bed hoort te liggen. Je probeert ons alleen maar te ergeren. Je hebt je slaap nodig".

IK-BOODSCHAP

.....

.....

Situatie 5:

Kind wil erg graag mee naar een film, maar heeft zijn kamer al een paar dagen niet opgeruimd, Hoewel het dat beloofd had.

JIJ-BOODSCHAP:

"Je verdient het niet om mee te gaan, als je zo egoïstisch bent en geen rekening houdt met anderen".

IK-BOODSCHAP

.....

.....

Bijlage 2

Casus familie Bakker

Het gezin bestaat uit 4 gezinsleden: moeder Marian Bakker (28 jaar), vader Theo Bakker (38 jaar), dochter Iris (5 jaar) en zoon Sem (1 jaar).

Het gezin woont in Arnhem in een tussenwoning in een gemiddelde woonwijk. Marian heeft af en toe depressieve klachten en heeft hiervoor hulp gehad van GGNet (geestelijke gezondheidszorg). De individuele hulp bestond voornamelijk uit het doornemen wat goed en minder goed ging en praktische adviezen.

Marian komt uit een gezin dat al vroeg uit elkaar is gevallen. Ze heeft haar jeugd doorgebracht bij haar oma, moeder van de moeder van Marian. Haar moeder en vader wilden niets met haar te maken hebben. Ze vonden Marian maar lastig.

Theo komt uit een 'normaal' gezin. Hij groeide op met zijn broer bij zijn ouders. Toen Theo Marian ontmoette is hij uit huis gegaan en gaan samenwonen met Marian. Theo was toen 32 jaar.. Theo heeft een kleine achterstand op verstandelijk niveau. Theo werkt in een fabriek. Toen Marian en Theo zijn gaan samenwonen, werd Marian al snel zwanger van Iris. Marian is toen ze zwanger werd van Iris gestopt met werken. Ze werkte in een winkel.

De relatie tussen Theo en Marian is onstuimig te noemen. Marian heeft last van stemmingwisselingen. Theo heeft hier geen begrip voor en gaat hier steeds tegen in. Dit heeft als consequentie dat er regelmatig schreeuwende ruzie is. Buren hebben erover geklaagd dat er veel geluidsoverlast bestaat door deze conflicten. Het schreeuwen is letterlijk te horen en er komt harde muziek uit hun huis. De politie heeft meerdere keren bij hen aan de deur gestaan vanwege de geluidsoverlast. De ouders van Theo komen regelmatig langs. Ze houden de hand boven de ellende dat gaande is. 'Marian is ziek en daar kan ze niks aan doen'. Theo is man en hoeft niks in huis te doen, dat is de verantwoording van Marian'. 'Marian zorgt voor de kinderen, Theo werkt hard in de fabriek'. Dit is de visie van de ouders van Theo.

Marian vindt dat ze een goede moeder is en geen hulp nodig heeft. Al die jaren dat ze hulp heeft gehad, heeft tot niets geleid. Behalve een waterval aan scheldwoorden heeft Marian weinig goeds te melden over de hulpverlening. Theo heeft geen mening. Hij doet zijn ding en probeert geld binnen te krijgen. De financiën gaan niet goed; er zijn schulden.

Toen Iris geboren werd ging het een tijd goed. Totdat Iris twee jaar werd en onhandelbaar werd volgens Marian. Een gezinswerker werd via de GGZ ingeschakeld en er is videohometraining toegepast. Marian vond het onzin dat deze hulp kwam en niet veel later is men hier mee gestopt. Hoewel Marian en Theo het redelijk redden zijn er een aantal mensen in hun omgeving

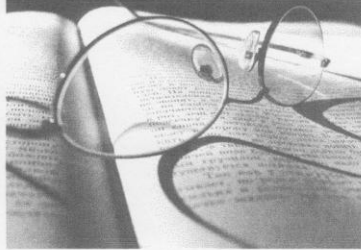
(buren, school) die zich zorgen maken. Iris is inmiddels overgeplaatst naar speciaal onderwijs omdat ze niet goed kon meekomen in de klas. Iris ontwikkelt zich traag op het gebied van taal en motoriek. Ze krijgt nu op school logopedie omdat haar woordenschat en uitspraak ongeveer een jaar achter liggen. Daarnaast is Iris erg bang voor donker, beestjes en harde stemmen / muziek.

Sem groeit goed, maar het consultatiebureau maakt zich zorgen over het gezinsysteem vanwege de daarin aanwezige stress.

Bijlage 3

"Cool ouwehoeren over zijnsloyaliteit"

De therapeut

heeft hij altijd moeten opdelen want tussen vader en moeder bleef, ondanks hun beider inzet, veel wantrouwen. Ons gesprek gaat over van alles. Eerst over blowen want het ouderwetse theebusje waarmee ik zit te spelen blijkt vol wiet te zitten. Daarna over zijn studie, over politiek, over veilig vrijen en over idealen.

En ineens begint hij over vader. Op een andere manier dan ooit daarvoor. Van zijn

dat hij mijn vader is betekent veel'. Ik vraag verder door en prikkel hem dingen onder woorden te brengen die hij niet eerder onder woorden bracht. Hij komt naar voren uit zijn stoel en begint diep na te denken. Hij weet dat hij gelijk heeft maar hoe zeg je het. Vurig gooit hij het er dan ineens uit, druk gebarend en mij indringend aankijkend. 'Weet je, hij is mijn vader. Hij heeft me op de wereld gezet. Hij heeft mij het leven gegeven. Daar moet je eens over nadenken. Als hij dat niet gedaan had, dan zou ik niet bestaan! Dan zou ik hem niet kennen, dan zou ik er niet zijn. En hij heeft toch voor me gezorgd. Ik wil gewoon niet dat hij al dood gaat. Dan heb ik hem niet meer. En ik wil naar de Filipijnen, waar hij vandaan komt. Ik wil dat samen met hem en niet met iemand anders. We krijgen waarschijnlijk de hele reis ruzie maar ik wil hem daar zien. Weten hoe hij daar is. Hoe ik daar ben. Dat hij me dan alles laat zien. Dat ik hem dan misschien beter kan begrijpen.'

Hij zucht en leunt weer achterover. Neemt een slok. Ik zeg niets, neem ook een slok. 'Hè', zucht hij dan, 'zo met jou over mijn vader praten, dat is echt cool ouwehoeren.' Als ik later mijn verslag schrijf moet ik lachen. Praten over zijnsloyaliteit is cool ouwehoeren. Zal ik het laten opnemen in de syllabus van de opleiding? Eindtermen: 'De student is na het behalen van het diploma in staat tot cool ouwehoeren.' Ha, die mag er zijn, vind ik zelf. Rolf mag het examen afnemen. ◀

Cool ouwehoeren over zijnsloyaliteit

Zweetsokken in een hoek, een half leeg krat bier, een volle fles wodka, een gare bank waarop je alleen kunt hangen en een overjarige puber. Zo een van negentien. Ik hang in de bank. Hij op een doorgezakte stoel. 'Biertje?', vraagt hij. 'Neu, colaatje', is mijn antwoord. 'Werktijd voor mij hè.' Ik ben ouderwets op huisbezoek. Ouderwets omdat ik dat tegenwoordig bijna nooit meer doe. Vroeger, toen ik nog voor een instelling werkte, des te meer. Ik hing heel wat af op stinkende jongenskamers waar ik al dan niet half stoned vandaan kwam. Maar altijd na een goed gesprek, dat wel. Dus ik geniet ervan want het contact met jongeren is op hun kamer, in hun wereld, anders dan aan mijn praktijktafel.

Rolf woont bij moeder. Hij heeft een kamer die wat apart in het huis ligt, met een eigen douche en toilet. Rolf heeft een geschiedenis zoals zoveel jongeren. Ouders gescheiden toen hij drie was. Zijn loyaliteit

zestiende tot kort geleden had hij het gehad met vader. Hij ging bijna nooit meer langs. Maar recent was vader erg ziek en realiseerde Rolf zich dat zijn vader ook ineens dood kan gaan. 'Toen ik daaraan dacht heb ik toch zo zitten janken, dat wil je niet weten. Dan zou ik ineens geen vader meer hebben. Kijk, hij is een moeilijke man. Maar hij is wel m'n vader.'

Ik knik instemmend en denk: zijnsloyaliteit. Ik besluit daarop door te vragen. Te simpel is het immers me ervanaf te maken met de constatering alleen. Makkelijk contextueel scoren, noem ik dat wel eens. Bovendien wil ik Rolf zelf wat meer laten verwoorden wat hij nou eigenlijk voelt aangaande zijn vader. Dus vraag ik door. Hij begint te vertellen over hoe hij sinds kort anders met zijn vader omgaat. 'Ik ga vaker maar korter bij hem langs en ik praat een beetje met hem mee, geef hem wat vaker gelijk. Ook als hij negatief doet, dan denk ik: tja, het is nou een keer een moeilijke man. Maar

Bijlage 4

Artikel meerzijdige partijdigheid

2.2.1 De veelzijdig-partijdige houding

Iedereen is geneigd partij te kiezen voor de voor hem zittende cliënt en daarbij de andere kant, die van de partner in haperende dialoog met de cliënt, niet te horen, ja zelfs te vergeten.

Het is uiteraard niet anders bij de contextueel therapeut. Hij is zich hiervan bewust en hij poogt afstand te bewaren tot alle aan- en afwezigen, terwijl hij tegelijkertijd betrokken is bij alle aan- en afwezigen. Een niet geringe opgave en alleen te verwezenlijken met behulp van supervisie, intervisie en leertherapie. Met name een houding ten opzichte van het eigen gezin die zich uit in het verdienen van het recht maakt de weg vrij voor een veelzijdig-partijdige opstelling.

Hier volgt een voorbeeld van het laten varen van de veelzijdig-partijdige houding ten opzichte van een massief destructief recht van de cliënt.

Een cliënt bezoekt zijn doodzieke moeder niet, ondanks aandringen van de therapeut. De therapeut raakt ontmoedigd en berust erin. De situatie blijft zoals hij is, terwijl de therapie voortduurt. Moeder sterft zonder bezoek van haar kind. De cliënt doet een suïcidepoging.

4.1 Veelzijdige partijdigheid

Behalve de belangrijkste attitude van de therapeut is veelzijdige partijdigheid tevens een techniek. De techniek bestaat hieruit dat men via vragen en doorvragen ieders verdiensten en claims zo mogelijk door de cliënt zelf af laat bakenen. En dit niet voor één persoon, maar achtereenvolgens, in één of meer sessies, voor alle betrokkenen, of ze nu aan- of, wellicht veelbetekenend, afwezig zijn. Zo draagt de therapeut zorg voor de afgrenzing van de cliënt en zijn context.

De veelzijdig-partijdige techniek vindt een tweede toepassing in het voortdurend op zoek zijn van de therapeut naar iemand in de context die iets positiefs kan zeggen of doen: het zoeken naar 'natuurlijke' hulpbronnen. Alles wat mislukt, slecht of ziek is, is minder interessant, maar is er ergens iets dat in de huidige situatie wel goed kan worden gedaan door iemand?

Hoe kan er erkenning door moeder plaatsvinden?' zo vraagt hij zich af als een dochter haar hele leven in dienst staat van een chronisch zieke moeder. Erkenning van de verdiensten van het kind door de ouder is nl. een belangrijke stap naar deparentificatie.

'Kan iemand deze psychotische patiënt voor enkele dagen in huis nemen' vraagt hij zich af. En ondanks de schijn van het tegendeel, lukt dit dikwijls mits de therapeut blijft zoeken naar de hulpbronnen. Het adequaat 'zorgen' door de context voor een psychotisch gezinslid leidt nogal eens tot uiteindelijk herstel van de dialoog en tot vertrouwen in de relationele werkelijkheid (rejunction).

Een vrouw die in therapie komt vanwege depressie blijkt twee jaar geleden gebroken te hebben met haar chronisch psychotische moeder. Op de vraag van de therapeut hoe het met moeder is antwoordt ze het niet te weten. Op de vraag of ze er vrede mee zou hebben als moeder in deze situatie zou sterven, zegt ze dat dit niet zo is. Nadat het feit dat ze slachtoffer is ten gevolge van het gedrag van haar moeder is besproken, kan worden gewerkt aan herstel van het contact.

De veelzijdig-partijdige houding van de therapeut leidt er tevens toe dat hij indien nodig ook achter de 'tegenpartij', degene die als 'dader' wordt aangewezen, kan gaan staan. Het zich eigen maken van deze houding vraagt inspanning en ervaring.

3. Het begin van de therapie: informatie en taxatie

Contextuele therapie is mogelijk met een individu, met een paar, een gezin ofwel met drie generaties. In welke samenstelling ook, de therapeut probeert zicht te krijgen op de relationele werkelijkheid van de aan- en afwezigen. Hij wint informatie in over wat er gebeurt in de horizontale en verticale relaties.

Zijn de banden met de ouders intact?

Is er een destructief of een constructief proces op gang?

Waar ligt de wortel van het destructieve recht?

Waar ligt de mogelijkheid de cliënt (later) aan te moedigen iets te ondernemen?

Wat is de balans tussen broers en zusters? Is de één meer belast dan de ander? Waar ligt hier een ingang om (later) de balans te doen bewegen?

Is er sprake van opoffering, te veel geven?

Is er sprake van niet kunnen ontvangen?

Door wie en ten opzichte van wie?

Hoe geeft de cliënt zijn ouders of partner de gelegenheid hem (opnieuw) tot slachtoffer te maken, bijvoorbeeld door een tekort aan afgrenzing?

Het spreekt vanzelf dat daarnaast een gedegen informatieronde plaatsvindt betreffende iemands persoonlijkheidsstructuur (dimensie II), de systeemaspecten van het onderhavige netwerk (dimensie III) en betreffende de dimensie van de feiten (dimensie I), dit alles in het licht van de vierde dimensie. Zo kan de informatiefase één of vele gesprekken vergen. Ook gaat men reeds bij het begin van een therapie na of er een situatie bestaat die om onmiddellijk ingrijpen vraagt: dreiging van suicide of moord, kindermishandeling, incest of ander seksueel geweld. Soms is een opname of acute separatie dan nodig.

4.6 Een aantal contextuele vragen

Tot slot een aantal in de contextuele therapie veelvuldig gestelde vragen. Ze dragen de impliciete boodschap in zich dat de leden van de context voor elkaar zorg dragen en verantwoording nemen, dat dit erkend dient te worden en dat het verdienste oplevert.

- Op wie kunt u vertrouwen?
- Met wie kunt u dit bespreken?
- Hoe dragen uw kinderen zorg voor u?
- Zorgt uw zoon voor uw dochtertje?
- Zegt u er iets over, tegen hem?
- Wie van uw ouders is het meest kwetsbaar?
- Beschermen uw kinderen u of uw partner?
- Welk kind kunt u als ouder het veiligst kritiek geven?
- Weten de kinderen van uw problemen in uw jeugd?
- Waar gaat het beter tussen u en de kinderen?
- Is er reden voor hoop?
- Zien de kinderen u ooit huilen?
- En wat doen ze dan?
- Is er iemand voor wie u leeft?
- Zou iemand u missen als u er niet zou zijn?
- Wat zou uw vader zeggen als hij hier was?
- Wie zou u missen als u zich suicideert?
- Als uw ouders plotseling zouden sterven vandaag, wat zou u hun nog willen zeggen of voor hen doen?
- Vertelt u wel eens iets positiefs over uw ex-echtgenoot aan uw kinderen?
- Is er iemand die ziet dat u lijdt?
- Wat heeft u zich voorgenomen anders te doen dan uw ouders?
- Hebben uw kinderen een gelukkiger jeugd dan u?

Bijlage 5

artikel hechting

Hechting:wat&hoe?

Kinderen hebben de aangeboren behoefte om dichtbij een verzorgingsfiguur te willen zijn, ontdekten wetenschappers in de jaren vijftig. Een bekend experiment is dat met baby-aapjes die de keuze hadden tussen een surrogaatmoeder van lekker zachte stof en eentje van ijzerdraad. Bij de ijzerdraadmoeder was voedsel, bij de wollen moeder viel niets te halen. Maar als er gevaar dreigde, klampten de aapjes zich vast aan de zachte moeder en lieten ze het ijzerdraadexemplaar met voedsel links liggen.

Als een kind helemaal geen aandacht krijgt, is de kans groot dat het apathisch wordt. Iedereen kent de gruwelijke beelden van verwaarloosde kinderen in weeshuizen in Oost-Europa. Vaker gebeurt het dat een kind wel iemand heeft om zich aan te hechten, maar dat diegene zich inconsequent of soms zelfs beangstigend gedraagt. Wanneer het kind veiligheid zoekt, wordt het bijvoorbeeld genegeerd, weggeduwd of krijgt slaag. Een kind is dan wel gehecht, maar op een onveilige manier.

Hechtingsfasen

Het hechtingsproces van kleine kinderen kan worden onderverdeeld in algemene fasen. Let wel op, deze fasen zijn voor 'het gemiddelde kind', je kind hoeft hier dus niet precies aan te voldoen.

0-8 weken

Je baby oriënteert zich op de signalen van personen in het algemeen. Zijn lachjes en blikken zijn nog niet gericht op een specifiek persoon.

8-12 weken

Je baby gaat zich op de signalen van specifieke personen richten: zijn vader, moeder of vaste verzorger. Hij is je wel 'vergeten' als je de kamer uit gaat.

6-8 maanden

Je baby wil jouw nabijheid handhaven. Hij weet dat zijn vader en moeder nog bestaan als ze de kamer uit zijn. Door achter je aan te kruipen en te huilen, wil hij ervoor zorgen dat je niet weggaat.

± 3 jaar

Je kind begrijpt dat je weer terugkomt als je uit het zicht bent verdwenen. Hij is in staat te beredeneren dat je weer terugkomt als je weggaat en dus ook in die zin bij hem bent.

Vreemde Situatie procedure

Met een eenvoudig experiment (de Vreemde Situatie procedure) kunnen pedagogen erachter komen of de gehechtheid tussen moeder en kind veilig is. De onderzoekers observeren een kind dat in de kamer speelt met zijn moeder. Na een tijdje komt er een onbekende persoon binnen. Even daarna verlaat de moeder de kamer om drie minuten later weer terug te komen. Daarna

wordt de procedure in grote lijnen herhaald. Kinderen van één tot twee jaar zijn van het verdwijnen van hun moeder zo onder de indruk dat ze hier sterk op reageren. Sommigen worden boos als hun moeder weer terugkomt. Maar als zij het kind oppakt om te troosten, weren ze haar af. Anderen reageren nauwelijks op de terugkeer van hun moeder. Ze negeren haar en hebben meer aandacht voor hun speelgoed en kruipen soms zelfs weg. Deze reacties wijzen erop dat een kind onveilig is gehecht. Als een kind na haar verschijning zijn moeder opzoekt, zich laat troosten en vervolgens weer gaat spelen, is het wel veilig gehecht.

Sensitiviteit van de ouder

Het welbevinden van je kind hangt voor een deel af van hoe jij op hem reageert. Pedagogen noemen dat de sensitiviteit van de ouder. Als ouder moet je in staat zijn onrust, angst en spanning bij je kind op waarde te schatten en vervolgens daarnaar te handelen. Huilt je baby omdat hij honger heeft, dan geef je hem te eten. Is hij verdrietig omdat hij is gevallen, dan troost je hem. In de meeste gevallen raakt een kind veilig gehecht als 'ie sensitief wordt opgevoed. Bij angst of spanning kan hij erop vertrouwen dat zijn moeder beschikbaar is. Is ze even weg, dan 'weet' het kind dat het niet lang duurt voor zijn moeder ook weer terugkomt. Zo'n kind ontwikkelt zich tot iemand die grip heeft op zijn omgeving en de aandacht krijgt die het nodig heeft. Een kind dat weinig aandacht heeft gehad of vaak nul op rekest heeft gekregen als hij veiligheid zocht, ontwikkelt in veel gevallen een onveilige vorm van gehechtheid en een negatief zelfbeeld. Een kind dat veilig is gehecht, zit over het algemeen lekkerder in zijn vel dan een kind dat onveilig is gehecht. >

Hechting: veilig & onveilig

Er zijn geen gradaties zijn in de mate van veilige gehechtheid. Wel wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende vormen van onveilige gehechtheid. Ouders die meer dan één kind hebben, vragen zich soms af waarom het ene kind meer de nabijheid van de moeder zoekt dan het andere. Maar volgens de pedagogen Harriet Vermeer en Marleen Groeneveld zegt dat niets. 'Ieder kind vraagt een andere manier van reageren. Het ene kind zal meer sensitiviteit uitlokken bij de ouder dan het andere.' Sensitiviteit is ook wat anders dan 'bovenop' een kind zitten. Vermeer: 'Als een kind lekker aan het spelen is, dan kan een sensitieve reactie ook zijn hem met rust te laten.' Een kind is gelukkig ook niet verloren als hij eenmaal onveilig gehecht is geraakt. Vermeer: 'Veilig gehecht zijn heeft te maken met ervaringen die vertrouwen geven. Dat houdt niet op als kinderen twee of drie jaar zijn, maar gaat het hele leven door.' Onderzoekers hebben die ervaring met adoptiekinderen. Kinderen die jong worden geadopteerd kunnen het verschil in veilige gehechtheid met niet-geadopteerde leeftijdgenoten vrijwel volledig wegwerken. Kinderen die in weeshuizen waren verwaarloosd haalden na enige jaren in een adoptiegezin die achterstand bijna helemaal in. Het welbevinden van je kind wordt dus voor een deel bepaald door de aanwezigheid en de sensitiviteit van de ouders of andere verzorgers. Sommige mensen hebben dat niet 'meegekregen'. Bijvoorbeeld doordat ze een ernstig verlies te verwerken hebben gekregen of anderszins getraumatiseerd zijn. Of omdat het vermogen niet 'in de genen' zit. Gelukkig kunnen ouders ook bijleren. Onderzoekers behalen op dit moment goede resultaten met videofeedback interventie. Ouder en kind worden gefilmd terwijl ze bijvoorbeeld met elkaar spelen. Daarna bespreken de onderzoeker en de ouder de manier waarop de ouder op het kind reageert en geeft de onderzoeker alternatieven voor een meer sensitieve reactie. Groeneveld: 'Gebroken is dat ouders hierdoor sensitiever worden voor de behoeften van hun kind, waardoor de kinderen een grotere kans hebben alsnog veilig gehecht te raken.' Er is dus altijd hoop. ■

Bijlage 6

Extra lesstof hechting

Mogelijke gedragskenmerken bij een hechtingsstoornis

Emotioneel

Afwijzend tegenover meest nabije figuren (bijv. ouders)
Geen lichaamscontact, intimiteit
Geen binding
Voelt zich steeds tekortgedaan, lokt afwijzing uit
Vermijdt oogcontact
Wantrouwend

Sociaal

Kan goed mensen tegen elkaar uitspelen/manipuleren
Allemansvriend
Schijnaanpassing, weinig gevoel voor humor
Vraagt voortdurend aandacht
Escalerende machtsstrijd met ouders
Zoekt uitzonderingspositie om in de kijker te staan
Geen zelfrespect
Vertoont soms provocerend seksueel gedrag
Is kwetsend naar anderen toe, maar geeft anderen hiervan de schuld
Heeft geen heimwee, gaat makkelijk met anderen mee
Praat voortdurend over de eigen 'ik'
Vluchtige, oppervlakkige vriendschappen

Gewetensontwikkeling/normbesef

Is minder vatbaar voor belonen, straffen, afspraken en aanmoediging
Heeft weinig inzicht in goed en kwaad
Kiest voor geweld/verdedigt misdadigers
Heeft wisselende stemmingen
Leert niet snel van fouten
Heeft voortdurend het gevoel afgewezen te worden

Bijlage 7

Casus familie Corazia

Familie Corazia

Dit gezin bestaat uit een vader, moeder en de zonen Eric (16) en zoon Sadi (20). In 1990 is het gezin vanuit Kosovo gevlucht naar Nederland. Na verblijf in een opvangcentrum wonen ze in een dorp met 15.000 inwoners, op 5 kilometer afstand van een stad met 100.000 inwoners. Ze wonen in een keurige wijk en het huis ziet er ook keurig uit. Bij Eric hebben psychologische testen een lage intelligentie uitgewezen (80). De inschatting is dat de ouders ook benedengemiddeld intelligent zijn.

Vader was groenteman en heeft in Nederland taalcursussen gevolgd. Hij heeft op een timmerwerkplaats gewerkt. 6 jaar geleden raakte hij werkloos. Nu heeft veel last van zijn rug en van reuma en kan niet meer werken. Vader heeft een alcoholprobleem en heeft een kwade dronk over zich. Moeder heeft een spierziekte waardoor ze bijna geen trappen kan lopen. Ze spreekt amper Nederlands en heeft nooit een opleiding genoten. Moeder volgt vader in alles.

Eric heeft twee keer in een leefgroep bij de jeugdzorg gezeten vanwege een crisisplaatsing. Beide keren was het omdat hij thuis ruzie had gehad. De eerste keer was hij weggestuurd door vader. Na een maand was de relatie hersteld en kon hij weer naar huis. De tweede keer was hij weggelopen en wilde niet meer terug keren. Na drie dagen had hij zoveel problemen gemaakt, dat de crisisplaatsing hem wegstuurde. Na omzwervingen bij vrienden, ging hij na twee weken weer naar huis. De ouders hebben hem weer toegelaten.

Eric is veel in aanraking geweest met politie en justitie. Er loopt nu een onderzoek van de Raad van kindbescherming. Mogelijk zal hij verplichte hulpverlening krijgen en in een justitieel internaat terecht komen. Eric zit op een school voor speciaal onderwijs voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen. Hij vindt school niets en hangt het liefst buiten rond met vrienden. Met zijn vrienden gebruikt hij drugs en alcohol. Bij geldgebrek is het meerdere malen voorgekomen dat ze het dievenpad zoeken.

Sadi werkt bij een papierfabriek. Hij woont bij zijn ouders, betaalt geen kostgeld, maar stelt wel vaak zijn auto voor hen beschikbaar. Sadi heeft dezelfde problemen gekend als Eric en is net op tijd bijgedraaid. Hij heeft nog en voorwaardelijke straf van een jaar en een langlopende schuld lopen. Hij gaat zijn eigen gang en bemoeit zich niet met het gezin. Hij vindt dat Eric zich moet gedragen of anders uit huis moet.

Eric heeft veel ruzie met vader en met Sadi. De burens spreken er schande van en bij de politie is het inmiddels bekend. De ouders staan er machteloos tegen over. Vader slaat van zich af als het hem te veel wordt. Daarbij is Eric steeds het doelwit. Hij moet respect voor volwassenen hebben, dus ook voor zijn broer.

Vader wil de politie niet meer voor Eric aan de deur hebben, anders stuurt hij Eric het huis uit. Vader weet dat Eric foute dingen doet, maar zolang hij het niet ziet, doet hij er niets mee.

Het gezin heeft een bijstandsinkomen. De bankrekening staat altijd rood en vader leent veel bij familie en vrienden. Er is inmiddels een huurachterstand van twee maanden ontstaan. In totaal heeft het gezin voor 13.000€ aan schulden staan. Hulp van de stadsbank wil het gezin niet, omdat zij dan beneden de bijstand moet gaan leven. De schulden lopen op en als er weer een bekeuring van 170€ van Eric binnen komt is het einde zoek. De ouders hebben een tijd hulp gehad van een maatschappelijk werker vanwege de schuldproblemen. Voor Eric is bureau jeugdzorg momenteel op vrijwillige basis actief aan het zoeken naar een vakinternaat. Hij wil zelf graag uit huis en staat op diverse wachtlijsten, maar de internaten hebben geen plaats. Bureau jeugdzorg overweegt nu een intensieve begeleiding aan huis om de wachttijd zo nuttig en aangenaam mogelijk te maken.